

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1

Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ

Οι επιμορφούμενοι θα εργαστούν σε ομάδες εργασίας αξιοποιώντας στοιχεία που αναφέρονται:

1. στα οκτώ επίπεδα ανάλυσης της γλώσσας: *φωνητικό, φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό, λεξιλογικό, σημασιολογικό, υφολογικό και πραγματολογικό.*
2. στην πολυσημία του όρου «λεξιλόγιο».
3. στο ενεργητικό και παθητικό λεξιλόγιο.
4. στη διδασκαλία του λεξιλογίου στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Στόχοι - δεξιότητες:

- να διακρίνουν την έννοια της λέξης με βάση την καταγωγή, τη συγγένεια ή την αντίθεση, τη μεταφορική χρήση, τα συμφραζόμενα κ.τ.ό.
- να εξοικειώνονται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της.
- να κατανοούν την πολυσημία των λέξεων.
- να αξιοποιούν λογοπαίγνια, και παροιμίες διαθεματικά.
- να ασκούνται στις συνδυαστικές δυνατότητες των λέξεων.
- να συνειδητοποιούν τους μηχανισμούς λειτουργίας των ακρωνυμίων.

Σχετικά με τη διδακτική αξιοποίηση των συνδυαστικών δυνατοτήτων των λέξεων παραθέτω τα συνηθέστερα επίθετα και ρήματα που συνδυάζονται με τη λέξη απάντηση:

άγνωστη	έγγραφη	μακροσκελής
ακριβής	ειλικρινής	μονολεκτική
αληθοφανής	εκτεταμένη	ολοκληρωμένη
άμεση	έμμεση	ορθή
αμφιλεγόμενη	έξυπνη	οριστική
αναλυτική	επίσημη	παιδαριώδης
αναμενόμενη	επώνυμη	παραπλανητική
αναπάντεχη	εσφαλμένη	πειστική

ανεπίσημη	ευγενική	περήφανη
ανόητη	ευθεία	περιεκτική
ανώνυμη	ευνοϊκή	περιληπτική
αόριστη	εύστοχη	περιπαικτική
απίθανη	ευφυής	περιφραστική
αποστομωτική	ηλίθια	πιθανή
απότομη	θετική	προκλητική
αρνητική	θρασύτατη	προφορική
ασαφής	ίδια	πρωτότυπη
αστεία	καινοφανής	σαφής
άστοχη	καίρια	σιβυλλική
αφελής	καταφατική	σοβαρή
αφοπλιστική	κατηγορηματική	συγκεκριμένη
βλακώδης	κοινότοπη	σύντομη
γελοία	κουφή	σωστή
γνωστή	κυνική	τεκμηριωμένη
γραπτή	λακωνική	τελική
γρήγορη	λανθασμένη	τηλεγραφική
δηκτική	λεπτομερής	τηλεφωνική
διπλωματική	λογική	τρελή
διφορούμενη	λογικοφανής	φευγάτη
χαζή		
Σύνδεση με ρήματα:		
αμφισβητώ	διασαφηνίζω	ολοκληρώνω
αναμένω	διατυπώνω	οφείλω
ανακοινώνω	διευκρινίζω	παίρνω / παίρνω πίσω
αξιολογώ	δίνω	περιμένω
απαιτώ	ελέγχω	προσδοκώ
αποδέχομαι	εμπεριέχεται	συνδυάζω
απορρίπτω	επιμένω	σχολιάζω
αποσαφηνίζω	επιλέγω	τεκμηριώνω
βαθμολογώ	ζητώ	χρωστώ

Μερικές ενδεικτικές ασκήσεις:

1. Να ταξινομηθούν τα παραπάνω επίθετα σε υφολογικά επίπεδα, όπως λ. χ., Λαϊκές λέξεις: *κουφή, φευγάτη*. Λέξεις του απαιτητικού λεξιλογίου: *καινοφανής, λογικοφανής, σιβυλλική*.
2. Να βρεθούν συνώνυμες και αντώνυμες διατυπώσεις: *έξυπνη, ευφυής, καίρια / βλακώδης, χαζή, ηλίθια*.
3. Να καταγραφούν αντιθετικά ζεύγη: *άμεση / έμμεση, γραπτή / προφορική* (εδώ έχουμε συμπληρωματική σχέση), *εύστοχη / άστοχη, θετική / αρνητική, σαφής / ασαφής* κ. ά.
4. Να σχηματίσετε πολυλεξικούς συνδυασμούς και να τους σχολιάσετε: *γραπτή ανώνυμη απάντηση / *προφορική ανώνυμη απάντηση*.
5. Να βρείτε φράσεις με μεταφορική σημασία, όπως *πληρωμένη απάντηση* και να σχηματίσετε προτάσεις.

Σχετικά με την πολυσημία των λέξεων παραθέτω μερικά παραδείγματα τα οποία θα αξιοποιηθούν στο πλαίσιο των εργαστηριακών σεμιναρίων.

Ουρά:

1. (στα ζώα): προέκταση της σπονδυλικής στήλης επιμήκης, ευκίνητη
2. Βοτανική: ο μίσχος καρπού ή φύλου
3. το πίσω άκρο του πράγματος ή σειράς (της πορείας, της διαδήλωσης, της παράταξης, του αεροπλάνου, κομήτη, νυφικού)
4. οι ουρές στα μαλλιά (επίμηκες τμήμα που θυμίζει ουρά στο σχήμα)
5. σειρά ατόμων που περιμένουν κάτι (μπαίνω, φεύγω, πηδώ, περιμένω)
6. πιάνο με ουρά
7. στο στρατό: το πίσω μέρος των στρατιωτών

φύλλο :

1. φυτολογία: καθένα από τα συνήθη πράσινα, πεπλατυσμένα και λεπτά όργανα διαπνοής των φυτών
2. βοτανική: καθένα από τα πέταλα, τα σέπαλα ή τους στήμονες του άνθους
3. (συνεκδ.) οτιδήποτε λεπτό και πλατύ στο φύλλο δένδρου: φύλλο χρυσοῦ
4. (μαγειρική) ζύμη
5. (συνεκδ.) φύλλο (χαρτιού) (κάθε κομμάτι χαρτιού)
6. φύλλο (εφημερίδας)
7. φύλλο πορείας, αδείας (έγγραφο) μισθοδοσίας
8. το καθένα από τα χαρτιά της τράπουλας (έχω φύλλο, κόψε φύλλα, κάνω φύλλα, γύρισε το φύλλο)

εγκέφαλος:

1. το ανώτερο τμήμα του κεντρικού νευρικού συστήματος
2. τρόπος σκέψης
3. αυτός που οργανώνει ή κατευθύνει κάτι (της συμμορίας, οικονομικός, στρατιωτικός, επιχειρηματικός, στρατηγικός, διπλωματικός)
4. ηλεκτρονικός ~: ηλεκτρονικός υπολογιστής

μήνυμα:

1. οτιδήποτε μεταδίδεται στο πλαίσιο της επικοινωνίας
2. προειδοποιητικό σημείο (τα μηνύματα των καιρών)
3. το βαθύτερο νόημα έργου ή γεγονότος (αντιπολεμικότητα)
4. μήνυμα προέδρου (ο λόγος που εκφωνείται)

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

2

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Με αφετηρία το ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη «Παιδί με το γρατσουνισμένο γόνατο» θα μοιραστεί ένα φύλλο εργασίας στους επιμορφούμενους με τη διατύπωση του τύπου:

- Πως θα προετοιμάζατε ένα θετικό περιβάλλον μάθησης προκειμένου να διδάξετε το ποίημα; (1η ώρα).
- Με ποια διδακτικά βήματα θα παρακινούσατε τους μαθητές να νοηματοδοτήσουν το συγκεκριμένο ποίημα, αξιοποιώντας σύγχρονες θεωρίες για τη διδακτική της λογοτεχνίας λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά του κειμένου (2η ώρα).